

BAZI HATIRALAR

VE

« BEN NE YAPTIM »

Prof. Yusuf Ziya Özer

Eskişehir saymanı ve T. T. K. üyesi

Yalovaya gittikten sonra bir daha görmemiştim. Hastalığı ağızdan ağıza dolaşıyordu. Ben ilk günlerde vahim olmıyan geçici bir hastalık olduğunu zannediyordum. Günün birinde hastalığın çok vahim ve onulmaz bir hastalık olduğunu söylediler; bir türlü inanamadım. Hattâ söyliyeni muahaze bile ettim. Ona böyle bir hastalık konduramıyordum. Mayıs başlangıcında Adana seyahatinden Ankaraya döndü. İstikbaline koştum. Trenden inerken gördüm. O vakit ürkünç hakikatle karşılaştım. Atatürk gerçekten hasta idi.

Ne olmuştu? Koca bir dünyanın sevgiyle kucakladığı bu büyük kahramana ne olmuştu? Eskiden taze bir gül gibi görünen pembe yanakları solmuş sararmıştı. Dermansız ve mecalsiz bir halde idi. Yürüyordu; ancak, muntazam yürüyebilmek, sendelememek için büyük bir gayret sarfettiği hiss olunuyordu. Yalnız ruhlara nüfuz eden gözlerinin nurunda parlaklık henüz mevcut idi. Arkasından dikkat edilince saçlarının ucundan görünen teninde bile bir keh-ruba rengi vardı. Bu yüksek ve mukaddes vücudu hangi bir zehirli rüzgâr, hangi bir sam yeli vurmustu? Herkesin gözünden daha çok sakındığı bu kıymetli adama hangi âfet dokunmuştu? Onu bu halde görmekten yüreğim derin surette yaralandı, sızladı. Zehir kadar acı bir şey kalbime akmağa başladı.

Güçlkle otomobiline bindi, köşküne gitti. Bu feci temaşanın elemli sersemliğiyle ben de istasyondan döndüm. Ertesi gün yine İstanbul'a gitmek üzere gara geldi. Renk yine o renk, düşkünlük yine o düşkünlük. İlâhi bu mübarek cismin eski canlılığı, eski zindeliği avdet etmiyecek mi?

Kendisini sevgi ve saygı ile uğurlamağa koşan dostları garla tren arasında saf durmuşlardı. Salondan çıkarak ağır ağır yürü-

meğe başladı. Ve her hatvesinde iki taraflı mevki almış olanlar kendisini selâmlıyorlardı. Bulduğum nokta hizasına kadar geldi, ben de selâmladım ve şefkat ve hürmetle elini öptüm. O sırada bir kaç zat bu şereften mahrum kalmamak için acele ettiler ve biraz saf karıştı. Sonra etrafına bakındı, beni gördü. Elini tekrar uzattı, ben de ruhumdan doğan derin bir şefkatle tekrar tekrar elini öptüm. Nihayet trene bindi, hareket etti. Ondandan sonra bir daha görmek müyesser olmadı.

İkinci defa bana elini uzatışı son veda mı idi. Bir daha görüşmeyeceğimizi mi hissetmişti? Bilmem. Belki de ilk hürmet eserimin farkında olmamıştı. Fakat bu benim için son veda olmuştu. Ve bu vedanın elemli hâtırası benimle beraber mezara kadar devam edecektir.

*
* *

Onun hareket ve heyecan dolu hayatının tek zevki akşam sofrası idi. Akşam sofrasında hoşlandığı veya iltifat etmek istediği beş on arkadaşı etrafına toplamak, onlara konuşmak, hasbihal etmek ve böylece tatlı bir gece geçirmek biricik eğlencesi idi. Onlarla geçmiş şeylerden bahseder, vak'alar nakleyleyler, sırasını getirerek hoş hikâyeler söyler, maceralar anlatır, tatlı tatlı konuşurdu. Bu Onun için bir zevk idi. Bazan sofrada bulunanların liyakat derecesini ölçmek ister. Her birine bir mevzu verir, o mevzu üzerine söz söyler, nutuk irat ettirir, böylece onları hissettirmeden imtihandan geçirir, değerlerini tayin ederdi. Bu sofraya gecelerinden birinde bir hasbihal esnasında vecde gelerek: «benim gözümde hiç bir şey yoktur ben yalnız liyakat âşığıyım» demişti.

Ömründe mağlûbiyet yüzü görmemiş ve cihanın en müterakki ve en mücehhez ordularına galebe çalmış olan bu büyük adam zaferlerinden nâdiren, hem de kısaca, şöyle ehemmiyetsiz bir vak'a imiş gibi bahsedip geçer, hiç bir zaman bunlar üzerinde tevakkuf etmez, cihan tarihinin yürüyüşünü değiştiren o büyük hâdisatı tabii bir iş görülmüşçesine mütevazi bir tarzda hikâye ederdi.

Onun zihnini en çok işgal eden şey milletin kültürce yükselmesi, medeni milletlerin ilim ve irfan seviyesine yetişmesi ve cihanda lâayık olduğu hürmet mevkiini alması idi. O, milletin istidat ve liyakatine kani idi. Milletin fitri kabiliyetini en iyi anlıyan ve bu kabiliyeti inkişaf ettirmek için en iyi yolları arıyan

kendisi idi. «Türk milleti kahramanlıkta olduğu kadar istidat ve liyakatte de bütün milletlerden üstündür» derdi. Asırların göz açtırmadığı ve zâlim olduğu kadar beceriksiz ve uyuşturucu bir idarenin bütün irfan faaliyetlerini söndürdüğü bu milletin biraz huzur ve refaha, biraz hürriyete kavuşunca fitri istidadının çabuk inkişaf edeceğine emin idi. Bunun en iyi vasıtasını milli tarihin yeniden diriltmesinde ve en iyi surette yayılmasında, milli dilin herkesin anlayacağı bir ilim dili haline getirilmesinde görüyor ve gayret ve faaliyetini buna sarfediyordu. Bunun için iki âbide kurmuştu. Tarih Kurumu, Dil Kurumu. Bu iki âbide onun emellerinin ve heyecanlarının timsalidir.

*
* *

Yine gece sofralarından birinde totaliter devlet şeflerinden birinin parlemanla münasebetinden bahsediliyordu. Bahsin sonunda biraz düşündükten sonra : «ben ne yaptım, onlar ne yaptılar» dedi, ve sustu. Başka bir mütalâa dermeyan etmedi. Hakikaten o ne yapmıştı? Bir vatan bulmuştu ki her tarafı düşmanlar tarafından sarılmış, delik deşik edilmiş, her taraftan harimine girilmiş ve mukaddes toprakları düşman ayakları altında çiğnenmiş bir halde bulunuyordu. O bir milletin içinde yetişmiş idi ki, her taraftan ezilmiş, yaralanmış, acze ve zafa düşürülmüş, bütün hayat ve mukavemet kaynakları kurutulmuştu. Ona insanlık hakkı bile tanımak istenmiyordu. Bu vatani düşman elinden nasıl kurtarmalı, ölüm yatağına uzatılmış bulunan bu milleti nasıl diriltmeli idi? Vatani kurtarmak için mukavemet kudreti kalmamış olan milleti harekete getirmek, yaralı aslanı kıyam ettirmek, onun ümitsizliklerini gidermek, ona bir hamleli hayat nefhetmek lâzımdı. İşte bu büyük adam onu yaptı.

Milletin bir husumet cihanı karşısında mağlûp, âciz, dermansız kalarak yeis ve ıstırap içinde çırpındığı ve bundan kurtulmak için bir ümit çingısı bile görmediği bir sırada o meydana atıldı. Geliniz vatani kurtaralım! diye bağırdı. Onun ilâhi sayhası Anadolunun her tarafından işidildi. Bu sayha millet için bir ümit oldu ve bu ümit onu canlandırdı. Kendisini çağıran kahramanın etrafına toplanarak, onun idaresi altında yürüyerek çiğnenmiş, harap olmuş vatani arslanca bir saldırıyla düşmandan temizledi. Onun azim ve iradesi milleti zilletten kurtardı. Ona mesut bir hayat yaşatacak bir yurt bir vatan yarattı! İşte bu büyük kahraman bunu yapmıştı.

Vatanı kurtarmış olmak onun için kâfi değildi. Milletini bir daha zillete sevkedecek bir idare şeklinden de onu kurtarmak lâzımdı. Saraylarının dört duvarı içinde zevk ve sefahatlerinden başka bir şey düşünmiyen ve icap ederse milletine ihanetten bile çekinmiyen yabancılaşmış tacidarların elinden de kurtarmak ve kendi kader ve talilerine kendilerini hâkim kılmak lâzımdı. İşte bu büyük adam bunu yaptı. Memlekette cümhuriyeti tesis ederek, hâkimiyetin münhasıran millete ait olduğunu ilân etti. Onun yegâne gayesi milletine en medenî milletlere lâyık olacak bir hükümet şekli bulmaktı, onu buldu ve yaptı. Bir gün hatırımda olmıyan bir münasebetle demişti ki: «ben istese idim derhal askeri bir diktatörlük tesis eder ve memleketi öyle idareye kalkıştırdım. Fakat ben istedim ki milletim için modern bir devlet tesis edeyim ve onu yaptım.» Hakikaten milletin ebedi olarak kendi kendini idare etmesi onun en büyük gayesi idi, ve bunu yaptı.

Cümhuriyeti, halkçı ve liberal esaslar üzerine kurmuştu. Fakat liberal sistemin devlet idaresine zaaf vereceğini de bilmiyor değildi. Anarşi ve intizamsızlığa onun asla tahammülü yoktu. Demokrasinin devlet idaresine iras edebileceği zaafı ve kararsızlığı başka suretle telâfi etmek yolunu aradı. Bir fırka teşkilâtı yaparak demokrasinin zaafını fırka disiplini ile tamir etti. Parlamentonun münakaşa hürriyetine ve hükümeti murakabesine sekte vermeksizin fırka disiplini ile ihtirasların önünü aldı ve devlet idaresine istikrar verdi. Bu suretle kuvvetli, inzıbatlı bir hükümet elinde dostun düşmanın hürmete mecbur olduğu bir devlet vücuda getirdi.

Düşmanlar eline düşmüş ve halâsından ümit kesilmiş bir vatanı kurtarmak; yer yüzünde nam ve şanı silinmeğe mahkûm edilmiş ve can çekişmek haline getirilmiş bir milleti mevt ve helâk uçurumundan çekerek ondan canlı ve şanlı bir devlet vücuda getirmek!... İşte onun yaptığı şey bu idi!...

Atatürk! Senin ulvî ve kutsî ruhun ebediyete uçup giderken emin ol ki yaptığın işlerin unutulmaz hâtıraları milletin mütevali nesillerinin ruhunda da ebediyetle beraber yaşıyacaktır.